

Z Kuşığı için

AHLAK

Adem Eliaçık

Uitgeverij De Rijn

Z Kuşığı için
Ahlak

Yazar

ADEM ELİAÇIK

Editör

Sezai Gül

Kapak Tasarımı

Arda Baran Alp

Sayfa Düzeni

Beyza Nur Aksoy

ISBN

9789403936055

Baskı Yeri

Uitgeverij De Rijn

Pottumstraat 18

3088 GP, Rotterdam

Nederland | Eylül, 2026

info@uitgeverijderijn.nl

Copyright © 2026 Uitgeverij De Rijn

Bu kitabın yayın hakkı, yazarla yapılan sözleşme gereği
Uitgeverij De Rijn'a aittir. Kitabın hukuki sorumluluğu yazara aittir.
Kitapta yer alan görüş, fikir ve önermeler, yayınevi açısından yasal bir
sorumluluk doğurmaz. Kaynak gösterilmeden kitaptan alıntı yapılamaz.
Yayınevinin yazılı izni olmadan radyo ve televizyona uyarlanamaz.
Oyun, CD ya da dijital format haline getirilemez;
fotokopi dahil hiçbir yöntemle çoğaltılamaz.

Z Kuşığı için
AHLAK

HAYAT VE MODERN DÜNYA

İÇİNDEKİLER

İTHAF	25
ÜÇLEME HARİTASI	26
TAKDİM	27
GİRİŞ	33
I. KISIM	39
Helal-Haram Bilinci: Sınırların Hikmeti	35
1. BÖLÜM	40
Helal ve Haram: Sınırın Hikmeti	40
Kavram anatomisi: Helal, haram, hikmet	41
Beş hikmet eksenli: Makasidü’ş-şeria	41
Trafik ışığı: Beş dereceli sistem	42
Güvenlik duvarı metaforu: Haramın koruyuculuğu	43
Şüphe alanı: İhtiyat mı, vesvese mi?	43
Kültürel helal ile dini helal arasındaki fark	44
Zaman ve mekan etkisi: İctihat ne işe yarar?	45
Modern haramlar: Yeni sahada eski tuzaklar	46
 Soruları bitmeyen kardeşime	47
2. BÖLÜM	48
Yiyecek-İçecek Fıkhi	48
Dört kırmızı çizgi: Kur’an’ın listesi	48
Helal kesim (zebiha) ve stunning meselesi	49
Ehl-i kitap kesimi: Maide Suresi 5. ayet	50

Jelatin, vanilya, E-numaraları	51
Eser miktar (mikroskopik) kuralı	51
Helal sertifikası: Farklı bayraklar, farklı kriterler	51
Vegan Müslüman: Et yemek sünnet mi?	52
Modern gıda: Laboratuvar eti, GDO, böcek proteini	53
Dışarıda yemek: Restoran, misafirlik, iş masası	53

■ *Vegan arkadaş çevresinde yaşayan kardeşime* 55

3. BÖLÜM	56
Giyim-Kuşam ve Tesettür Fıkhi	56
Erkek tesettürü: Unutulan yarı	56
Altın ve ipek: Niye sadece erkeğe haram?	57
Kadın tesettürü: Ayet-hadis haritası	58
Başörtüsü: Farz mı, gelenek mi?	59
Modern tesettür: Moda, renk, iş hayatı	59
Zorla kapatma, zorla açma: Hangi baskı daha büyük?	60
“Herkes açık, ben niye kapalıyım?”	61
Dövme, piercing, estetik	61

■ *Kız kardeşime, başörtüsüne karar veremeyen sen* 63

4. BÖLÜM	64
Mahremiyet ve Cinsellik Sınırları	64
Mahremiyet: Kutsal insan hakkı	64
Nazar fıkhi: Gözün kapı olması	65
“Zinaya yaklaşmayın” kuralının altı kademesi	66
Bekarlıkta iffet: Beş strateji	67
Pornografi: Modern çağın gizli virüsü	67
Cinsel istismar: Mağdura uzanan el	68
LGBT: Anlayış ve ilke dengesi	69
Evlilikte cinsellik ve düşmüşün şifası	70

■ *Bir günah yüzünden kendini helak hisseden kardeşime* 71

II. KISIM	72
Kul Hakkı, Komşuluk ve Aile	72
İnsanla İmtihan	72

5. BÖLÜM	73
Kul Hakkı: Allah Affeder, Kul Affetmez	73
Kul hakkı nedir, nasıl doğar?	74
Maddi kul hakkı: Borç, hırsızlık, aldatma	74
Manevi kul hakkı: Gıybet, iftira, kırıcı söz	75
Zaman hakkı: Geç kalmak, vakit çalmak	76
Dijital kul hakkı: Veri, fotoğraf, yapay zeka	76
Aile içi kul hakkı: En çok gözden kaçan alan	76
Helalleşme sanatı: Nasıl özür dilenir?	77
Helalleşmenin üç adımı vardır	77
Nasıl başlamalı? Pratik adımlar	78
“Ben temizim” sanan kardeşime	79
6. BÖLÜM	80
Komşuluk ve İkrâm Hukuku	80
Komşuluğun dini temeli: 40 hadis	81
Komşu kimdir? 40 evlik halka	81
Komşunun yedi hakkı	81
İkrâm sünneti: Çorbayı fazla pişir	82
Gayrimüslim komşu: Peygamber’in Yahudi komşusu	82
Gürültü ve koku: Beş kademeli çözüm	83
Dijital komşuluk: WhatsApp grupları	84
Etik kurallar	84
Apartmanındaki kimseyi tanımayan kardeşime	85
7. BÖLÜM	86
Aile Hukuku: Nikah, Mehir, Boşanma	86
Nikahın beş unsuru	86
Medeni nikah ve dini nikah	87
Mehir fıkıhı: Nedir, ne kadardır?	88
Modern uygulamada mehir	88
Avrupa’da nikah: Hollanda, Almanya, Belçika	88
Boşanmanın üç yolu	89
Nafaka, mali haklar ve velayet	90
Çok eşlilik: Nisa Suresi 3. ayetin inceliği	90
Evlilik korkusu olan kardeşime	92

8. BÖLÜM	93
Anne-Baba Hakkı ve Sıla-i Rahim	93
“Öf bile deme”: Ayetin inceliği	94
Anneye üç kat hürmet: Hamilelik, doğum, emzirme	94
Yaşlanan ebeveyne bakım: Kim bakacak?	95
Uzaktaki evlat: Hollanda - Konya hattı	95
Haksız anne-baba: Ne yapmalı?	96
Sıla-i rahim: Akraba çemberi	96
Ölen anne-baba için ne yapılabilir?	97

Anne-babasıyla sorunlu kardeşime **98**

III. KISIM	99
Günah, Tövbe ve Kalp Hastalıkları	99
Ruhun İç Muhasebesi	99

9. BÖLÜM	100
Günahın Psikolojisi: Neden Yapıyorum?	100
Günah nedir? Yasak yeme değil, kendine zarar verme	101
Nefsin üç aşaması	100
Şeytan: İç ses, dış ses ve biyoloji	102
Günah, haz ve pişmanlık döngüsü	102
“Sonra tövbe ederim” tuzakı	103
Günahın kalbe etkisi: Ayna ve leke	103
Küçük günahların birikmesi	104
Üç çeşit günah: Şeytani, hayvani ve yırtıcı	104

Tekrar tekrar düşen kardeşime **106**

10. BÖLÜM	107
Tevbe: Ruhun Sıfırlanması	107
Tövbe: Dönüş ve kabul ediliş	108
Üç temel şart: Terk etmek, pişmanlık ve niyet	108
Nasuh tövbe: En samimi pişmanlık	109
İstiğfar: Günlük tövbe bilinci	109
Seyyidü'l-İstiğfar: En kapsamlı tövbe duası	109
Tekrar düşmek: Tövbe boşa mı gitti?	110
Kul hakkı barındıran tövbe	110
Tövbe namazı: İki rekatlık samimi duruş	111

Son nefes tövbesi ve ilahi rahmet	111
---	-----

Kendini affedemeyen kardeşime 113

11. BÖLÜM 114

Kalp Hastalıkları: Kibir, Haset, Öfke	114
Kalp: İslami merkez organ	114
Kibir: Şeytanın ilk günahı	115
Kibir iki temel boyuttan oluşur	115
Haset ve gıpta	116
Öfke: İçindeki yangın	116
Öfkenin pratik yönetimi (Peygamberimizin tavsiyeleri)	117
Riya: İbadetin zehri	117
Ucub: Kendini beğenme hastalığı	118
Kalp temizliği yöntemleri	119
Hastalıklar birbirini besler	119

Kibirli olduğundan şüphelenen kardeşime 120

12. BÖLÜM 121

Bağımlılıkla Mücadele: Porno, Kumar, Madde	122
Bağımlılık: Dopamin kaçakçılığı	122
Pornografi: Gizli kriz	122
Pornografiden çıkış: 90 günlük plan	123
Oyun ve ekran bağımlılığı	123
Kumar, bahis ve İddaa	124
Çıkış adımları	124
Alkol ve madde	124
Sosyal medya bağımlılığı	125
Çözüm: Dijital detoks	125
Tövbe ve psikoterapi	125
Destek grupları ve yardım hatları	126

Gizli bağımlılığıyla yalnız savaşan kardeşime 127

IV. KISIM 128

Cihâd, Tebliğ ve Temsil	128
Mesajı Taşımak	128

13. BÖLÜM129

Cihad: Kılıçtan Önce Nefs ve Kalem	129
Cihadın anlamı: Çaba ve mücadele	129
Cihad-ı ekber: Nefsle mücadele	130
Cihad-ı asgar: Savaşın şartları	130
Kalemle cihad	131
Helal kazanç cihadı	132
Saptırılmış cihad: İŞİD ve El-Kaide	132
“Kafa kesmek” iddiasına cevap	133
Modern cihad: İklim, adalet ve sanat	133

■ Cihad kavramından korkan kardeşime..... 134

14. BÖLÜM135

Tebliğ: Davetin Edebi	135
Tebliğ: Mesajı ulaştırmak	135
Hidayet Allah'tandır	136
Hikmet, güzel öğüt ve en güzel mücadele	136
Önce yaşa, sonra söyle	137
Aileye tebliğ: En zor cephe	138
Gayrimüslime İslam'ı anlatmak	138
Dijital tebliğ: Fenomenlik tuzağı	139
Polemik yerine diyalog	140

■ Tebliğ etmiyorum diye kendini suçlu hisseden kardeşime141

15. BÖLÜM142

Temsil: Sen İslam'ın Vitrinisin	142
Temsil: Sözsüz tebliğ	142
Bir Müslümandan dolayı İslam'dan vazgeçme tehlikesi	143
Avrupa'da ekstra yük	143
İş ahlakı: Müslümanın imzası	144
Temiz dil, yüz, kıyafet	145
Randevu, söz, zamanlama	145
Sosyal medyada imaj	146
Yirmi iyi örnek karakteri	146

■ Zaten kötü bakacaklar” diyen kardeşime147

16. BÖLÜM	148
Büyük-Küçük Günahlar Haritası	148
Büyük günah tanımı	148
Peygamberimizin saydığı yedi büyük günah	149
Şirk: En büyüğü	149
Can, mal ve namus korumaları	150
Dilin günahları: Yalan, iftira, gıybet	150
Küçük günah: Birikerek büyür	151
Modern büyük günahlar: Siber zorbalık, veri hırsızlığı	152
Günah zinciri: Birbirini çağırır	152
“En büyük günahım” muhasebesi	153
 “Günahım küçük” diyen kardeşime	154
V. KISIM	155
Hayatın İnşası	155
Kariyer, Para, Zaman, Dostluk	155
17. BÖLÜM	156
Kariyer ve Rızık: Aç Kalma Korkusu	156
Rızık kimin? Tevekkül	157
Meslek seçimi: Kırmızı çizgiler	157
Yetenek mi, para mı?	158
Çözüm: Üç daire çiz	159
Modern meslekler: Veri, kod, içerik	159
Girişimcilik: Cesaretin bereketi	160
Müslüman profesyonelin iş ahlakı	160
İşsizlik dönemleri ve umut	161
Emeklilik: Hayatın yeni sayfası	162
 İş kaygısı içindeki kardeşime	163
18. BÖLÜM	164
Para ve Ekonomi: Faizsiz Yaşam	164
Para: İslami teori	164
Faiz (riba): Neden haram?	165
Banka seçimi: Geleneksel mi, katılım mı?	166
Öğrenci kredisi	166
Ev kredisi alternatifleri	167

Kredi kartı sınırları	168
Kripto varlıklar: Yatırım mı, kumar mı?	168
Bütçe yönetimi: İslami 50-20-20-10 kuralı	169

■ *Ev almak isteyen kardeşime* 170

9. BÖLÜM	171
Zaman Fıkıhı ve Modern Zaman Yönetimi	171
Zaman: En adil sermaye	171
Asr Suresi: Zaman felsefesi	172
Peygamberimizin 24 saati	173
Modern zaman hırsızları	173
İslami zaman blokları: 5 vakit yapısı	174
“Müsaade edersek” kayboluşu	176
Ölmeden önce fark edilenler	176

■ *“Zamanım yetmiyor” diyen kardeşime* 177

20. BÖLÜM	178
Dostluk Ahlakı ve Toksik İlişkiler	178
“Kişi dostunun dini üzerinedir”	178
Az ve derin mi, çok ve sığ mı?	179
Gayrimüslim arkadaşlık: Sınırlar	180
Peki, sınırlar nelerdir?	180
Toksik arkadaş: İşaretler	181
İlişkiyi sonlandırma sanatı	182
Dijital ve gerçek arkadaşlık	182
Cinsiyetler arası dostluk	183
Ömür boyu arkadaşlık nasıl koruNoor?	184

■ *Yanlış arkadaş grubunda olduğunu bilen kardeşime* 185

VI. KISIM	186
Dijital, Evlilik ve Çocuk	186

21. BÖLÜM	187
Sosyal Medya Ahlakı	187
Algoritma ve fitrat	187
Dopamin sömürüsü	188

İnfluencer dindarlığı tuzağı	188
Dijital günahlar	189
Gizlilik hakkı	190
Yalan haber ve fitne	190
Karşılaştırma tuzağı	191
Dijital detoks	192

■ Sosyal medyasız duramayan kardeşime 193

22. BÖLÜM 194

Hayat Arkadaşı: Seçmek ve Yaşamak	194
Eş seçimi: 4 hadis kriteri	194
Görücü Usulü	195
Muzz, Salams ve İslami eşleşme platformları	196
Tanışma süresi ve sınırları	197
Evliliğin ilk yılı	198
Tartışma ve barışma ahlakı	198
Ailelerin rolü ve dengeler	199
Yirmi yıllık bir evliliği diri tutmak	200

■ Yeni evli veya karar alan kardeşime 201

23. BÖLÜM 202

Psikolojik Sağlamlık: Tükendim Dediğin An	202
Tükenmişlik (Burnout)	203
Depresyon: Sıradan bir hüznün mü, hastalık mı?	204
Anksiyete: Gelecek kaygısı	205
Psikiyatrist, psikolog ve din görevlisi	205
Antidepresan kullanımı caiz midir?	206
Namaz, zikir ve dua	207
İntihar düşüncesi: Acil yardım ve yaşam hakkı	207

■ Tükenmiş kardeşime 209

24. BÖLÜM 210

Çocuk Yetiştirme: Nesil Nöbeti	210
Çocuk: Emanet mi, sahiplik mi?	210
Hamilelik: İlk eğitim	211
0-7 yaş: Sevgi ve oyun	212

7-14 yaş: Disiplin ve ibadet	213
14-21 yaş: Arkadaşlık ve rehberlik	213
Dijital çağda çocuk	214
Avrupa'da çocuk yetiştirmek: Kimlik, dil ve din	215
Disiplin anlayışı: Şiddet değil, sabır	216

Yeni anne-baba olan kardeşime 217

VII. KISIM218

Medya, AI ve Gelecek	218
Yeni Çağın Fıkhi	218

25. BÖLÜM219

Medya Okuryazarlığı ve Eleştirel Düşünce	219
Medya okuryazarlığı nedir?	219
Kaynak değerlendirme: 5 soru	220
Komplo teorisi tuzakları	221
Algoritma balonu	221
AI ile deepfake	222
Batı medyasında İslam	223
Müslüman medyasının sorunları	223
Eleştirel düşünce: Kur'ani model	224
Beş Kur'ani düşünme ilkesi:	224

Her duyduğuna inanan kardeşime 226

26. BÖLÜM 227

Ümmet Bilinci ve Dijital Dayanışma	227
“Vücudun organları gibi”	227
Filistin, Doğu Türkistan, Arakan	228
Boycot: Ekonomik mücadele	228
Dijital bağış	229
Seyahat ve ümmet coğrafyası	230
Yerel dayanışma	230
Ümmet için dua	231
Dengeyi korumak	232

Filistin'i duyup ne yapacağını bilmeyen kardeşime233

27. BÖLÜM	234
Geleceğin Fıkhı: Yapay Zeka,	234
Metaverse, Transhümanizm	234
Yapay zeka: Rakip mi, yardımcı mı?	234
Yapay zeka ile dua, fetva ve Kur'an yorumu	235
Yapay zeka ile ödev ve kopya etiği	236
Metaverse: Sanal ortamda ibadet olur mu?	237
Uzayda kible ve ibadet	238
Transhümanizm: İnsanın sınırları	239
Dijital Deccalizm ve fitratı korumak	240
AI ile hayatını paylaşan kardeşime	241
28. BÖLÜM	242
Beden Emaneti ve Modern Sağlık	242
"Güçlü mümin" hadisi	242
Sünnette teşvik edilen spor türleri	243
Kadın ve spor	244
Helal ve tayyib dengesi	244
Helal + Tayyib = İslami Beslenme ... İki ayrı altın kriter	245
Oruç ve hücrel temizlik (Otofaji)	245
Uyku düzeni sünneti	246
Zihinsel sağlık hijyeni	247
Sigara ve bağımlılıklar	248
Bedenine bakmayan kardeşime	249
VIII. KISIM	250
Tarih, Medeniyet ve Kimlik	250
Kim Olduğumuzu Bilmek	250
29. BÖLÜM	251
İslam'ın Altın Çağı ve Endülüs Rüyası	251
Altın Çağ: 8-14. Yüzyıllar	251
Beytülhikme: İlk üniversite	252
Müslüman bilim öncüleri	253
Endülüs: Avrupa'nın cenneti	254
Gırnata, Kurtuba, Toledo	255
Birlikte yaşama modeli	255

Avrupa'ya bırakılan miras	256
Osmanlı medeniyeti	257

■ **Tarihten utanan kardeşime** 258

30. BÖLÜM	259
Neden Geri Kaldık?	259
“Geri kaldık” ne demek?	259
İç nedenler: Taklit ve içtihat kapısı	260
Dış nedenler: Haçlı, Moğol ve sömürgecilik	261
Sanayi Devrimi: Kaçan tren	261
Osmanlı'nın çöküşü	262
Modernleşme travması	263
Batı'nın üstünlüğü: Teknik mi, ahlak mı?	263
Vasat ümmet yolu	264

■ **“Niye hep biz” diyen kardeşime** 265

31. BÖLÜM	266
İzzet Duruşu: Aşağılık Kompleksine Son	266
İzzet nedir?	267
Aşağılık kompleksinin kaynakları	267
İngilizce bilmeyen Müslüman önyargısı	268
Özür dileme hastalığı	269
Bu ezikçe bir tutumdur. Niye mi?	269
İslam kendi başına yeterlidir	269
Güçlü karakterin 10 alameti	270
Gelecek senin ellerinde	271
Sen ne yapabilirsin?	271

■ **“Müslüman olduğumdan utanıyorum” diyen kardeşim** 273

32. BÖLÜM	274
Diaspora Kimliği: Üç Kültür Arasında	274
Diaspora: Evin dışında yaşamak	274
Üç kimlik çatışması	276
Asimilasyon tehlikesi	276
Gettoya kapanma tehlikesi	277
Gerçek bir köprü olmak: Üç kimliği de yaşatmak	277

Dil meselesi	278
Ebeveynler için ideal model: Üç dilli bir evlat yetiştirmek	278
Sıla özlemi ve yerlileşme	279
Sonraki nesle ne bırakacaksın?	280

Avrupa'da doğmuş, kendini hiçbir yere ait hissetmeyen kardeşime	281
--	-----

IX. KISIM 282

Estetik, Sanat ve Zarafet	282
İmanın Güzel Yüzü	282

33. BÖLÜM 283

Allah Güzeldir, Güzeli Sever	283
Güzellik: İmanın uzantısı	283
Sanat: Ruhun geometrisi	284
İslami mimari: Ortak dil	285
Hat, tezhip, minyatür	285
Ev düzeni: Sadelik ve estetik	286
Çevre bilinci: İlk yeşil hareket	287
Zevk-i selim	288
Tabiat ve tefekkür	288

"Müslümanlık sıkıcı" sanan kardeşime	289
---	-----

34. BÖLÜM 290

Müzik Meselesi	290
Müzik fıkıhı: Dört görüş	290
İbn Sina'dan Mevlana'ya	291
Enstrümanlar: Mezhep görüşleri	292
Nasheed, sufik, pop, rock	293
Modern müzik: Söz odaklı kontrol	293
Konser ve festival sınırları	294
Çocuk eğitiminde enstrüman	295
Müzişyenlik meslek olarak seçilir mi?	295

Müzik dinleyen suçluluk hisseden kardeşime	297
---	-----

35. BÖLÜM	298
Edebiyat, Şiir, Mizah	298
Söz ağırlıkta	298
Şiir sünneti: Hassan	299
İslami edebiyat: Mevlana, Yunus, İktbal, Necip Fazıl	299
Roman: Helal kurgu	300
İki kavramı ayırmak gerekir: Espri ve alay	302
Dizi, stand-up ve kırmızı çizgiler	303
Yazar olmak isteyeneye	303

Yazmak isteyen kardeşime **305**

36. BÖLÜM	306
Zarafet ve İncelik: Müslüman Duruşu	306
Zarafet: Peygamberi karakter	307
İncelik: Küçük özenlerde gizlidir	307
Sofrada, sokakta ve evde zarafet	308
Konuşma zarafeti	309
Giyim zarafeti	310
Hediyeleşme adabı	310
İyiliği heba etmemek	311
20 zarif Müslüman davranışı	312

Sokakta sesli konuşan kardeşime **313**

X. KISIM	314
Fütüvvet ve Liderlik	314
Ayağa Kalk, Vizyonu Sen Taşı	314

37. BÖLÜM	315
Fütüvvet: İslam'ın Şövalyelik Kodları	315
Fütüvvetin anlamı	315
“Fetâ” kimdir? Kur'an'daki yiğit	316
Ashab-ı Kehf	317
Hiz. Ali: Fütüvvetin zirvesi	317
Ahi Evran ve Ahilik	318
Ahi kuralları: “Üç kapı kapalı, üç kapı açık	318
Fütüvvetname	319
12 modern fütüvvet kodu	319

Fütüvvet mi, gurur mu?	320
------------------------------	-----

Vizyonsuz yaşayan kardeşime	321
--	------------

38. BÖLÜM	322
------------------------	------------

Hizmet Liderliği ve Aksiyon Adamı	322
Efendi hizmet edendir	322
Klasik hizmet liderliği	323
Aksiyon adamı	324
Başarısızlık korkusu ve risk yönetimi	325
Dert sahibi olmak	326
Sorumluluk: Rütbe değil, yük	326
Peygamber örneği	327
Günümüzün Müslüman lideri	328

Liderlikten çekinen kardeşime	329
--	------------

39. BÖLÜM	330
------------------------	------------

Organize Olmak: Yalnız Kurt Yalnız Kalır	330
“Kurt yalnız koyunu yer”	330
Arkadaş çevresi iman sigortasıdır	331
Dernek, vakıf ve kulüpler	332
Aile ve mahalle	332
Avrupa’da örgütlenme	333
Z kuşağına hitap dili	334
Dayanışma	335
Sosyal medya ve yüz yüze iletişim	335

Yalnız savaşan kardeşime	337
---------------------------------------	------------

40. BÖLÜM	338
------------------------	------------

Miras Bırakmak: Senden Sonra Ne Kalır?	338
Sadaka-i cariye	338
Öldükten sonra da sevap kazandıran üç eser	339
Faydalı ilim	340
Salih evlat	340
Yararlı eser: Su kuyusu, okul ve çeşme	341
Dijital miras	342
Vakıf kültürü	343

Senden sonra anlatılacak hikaye	343
---------------------------------------	-----

“Ölüm uzak” diyen kardeşime	345
--	------------

XI. KISIM	346
------------------------	------------

İhlas, Aşk ve İstikamet	346
-------------------------------	-----

Ruhun Zirvesi	346
---------------------	-----

41. BÖLÜM	347
------------------------	------------

İhlas: Gizli Kahraman Olmak	347
-----------------------------------	-----

İhlas: Saf ve karışimsız	347
--------------------------------	-----

Riya: Büyük ve küçük	348
----------------------------	-----

“Kimse görmüyor” testi	349
------------------------------	-----

Gizli ve açık amel	349
--------------------------	-----

Teşvik için örnek olmak	350
-------------------------------	-----

Sosyal medya çağında ihlas	351
----------------------------------	-----

İhsan makamı	352
--------------------	-----

Ucub tuzağı: Kendini beğenme hastalığı	352
--	-----

Her iyi yaptığını paylaşan kardeşime	354
---	------------

42. BÖLÜM	355
------------------------	------------

Muhabbetullah: Korku Değil Aşk Dini	355
---	-----

“Korku dini” yanılığı	355
-----------------------------	-----

Havf, reca ve muhabbet dengesi	356
--------------------------------------	-----

Vedud ismi: Sevgisi sonsuz olan	357
---------------------------------------	-----

Peygamber sevgisi	357
-------------------------	-----

Sufi gelenek ve aşk yolu	358
--------------------------------	-----

“Hafta sonu Müslümanlığı” tuzakları	358
---	-----

Rü'yettullah: En büyük müjde	359
------------------------------------	-----

“Allah’ı sevmek küçük geliyor” diyen kardeşime	361
---	------------

43. BÖLÜM	362
------------------------	------------

İstikamet: Son Nefese Kadar Maç Bitmez	362
--	-----

İstikamet: Düz yolda yürümek	363
------------------------------------	-----

Düşersen kalkmayı bil	363
-----------------------------	-----

Ramazan Müslümanı olmamak	364
---------------------------------	-----

%1’lik ilerleme kuralı	365
------------------------------	-----

Vazgeçmemek	366
Sen bir projesin	366
Yaraların senin rüt bendir	367
Kozmik buluşma: Secde	368

■ ***“Değiştim” dedikten sonra tekrar düşen kardeşime*** 370

44. BÖLÜM	371
Vasiyet: Rıza-i İlahi Yolunda Ahit	371
Vasiyet: Sözün ebedi hali	371
Peygamber’in Veda Hutbesi	372
Kendine vasiyetin	373
Aile içi vasiyet	373
Hedefi şaşırma: Rıza-i İlahi	374
Allah ile ahidin	375
Meşale devri	375

SON SÖZ 376

■ ***Kitap Bitti, Bu Sana Son Mektubum*** 378

E K L E R	379
EK - A : 42 Hayat Sorusu	379
EK - B : Genç Müslümanın Çantası	392
EK - C : 21 Günlük Şahsiyet İnşası Programı	398
S O N S Ö Z	401
Yazarın Kişisel Vedası	404
Okurla Ahit	405
K A Y N A K Ç A	406

İTHAF

Avrupa'da, Türkiye'de, dünyanın dört köşesinde,
bir gün gerçek bir Müslüman olmayı seçen;
ahlâkın iç sesi dışarı çıkmış gençlere...

Ve bana bu kitabı yazma imkânını veren

Rabbime...

ÜÇLEME HARİTASI

Bu kitap, üç ciltlik bir yolculuğun üçüncü ve son cildir. Bir önceki ciltte ibadetleri işledik; ondan öncekinde imanı ve akideyi. Şimdi sıra onları yaşanan, soluk alan, sokağa çıkan, bir ömür boyu sürüklenen bir “karakter”e dönüştürmeye geldi. İşte ahlak ve hayat.

1. Cilt: İman ve Akide (*Mor-lacivert kapak*): Allah’a, meleklerle, kitaplara, peygamberlere, ahirete, kadere iman. Bir Müslümanın iç dünyasının kuruluşu; “ne biliyorum ben?” sorusunun cevabı. Kod satırları.

2. Cilt: İbadet ve Fıkıh (*Koyu yeşil kapak*): Temizlik, namaz, oruç, zekat, hac, kurban, helal-haram fıkıhı. İmanın görünür hali; günlük pratiğin omurgası. Ekran arayüzü.

3. Cilt: Ahlak, Hayat ve Modern Dünya (*Kızıl-kahve kapak*): Kul hakkı, aile, evlilik, kariyer, dijital hayat, fütüvvet, ihlas, istikamet. İmanın ve ibadetin damıtıldığı yer; asıl sınav meydanı. Karakter.

Üç cilt bir binadır. 1. Cilt temeldir; 2. Cilt çatıdır; 3. Cilt ise içeride yaşanan hayattır. *Bir başka metaforla*: 1. Cilt yazılımın kodu, 2. Cilt ekranın arayüzü, 3. Cilt kullanıcının karakteridir. *Üçü bir arada olmadan uygulama çalışmaz.*

Sen şu an üçüncü cildi eline aldıysan, umarım diğer ikisini de okumuşsundur. Okumamışsan da sorun değil; bu cilt kendi başına da bir rehberdir. Ama bir gün geri dönüp onları da okuyacağını umuyorum. *Çünkü ahlak, akidesiz hava boşluğunda durmaz; ibadetsiz yürüyemez. Bu üçü birbirinin bedenidir.*

TAKDİM

Şimdi İnsan Olma Zamanı

Selam sana, genç kardeşim!

Seni tanımıyorum; ama biliyorum. On altı ile yirmi yedi yaş arasındasın büyük ihtimalle. Belki bir öğrencisin, belki yeni işe başladın, belki ikisinin arasında bir yerdesin. Belki bir Avrupa şehrinde doğdun; belki Türkiye’den oraya göç ettin; belki de hala Anadolu’da bir ilçede yaşıyorsun, ama zihninin çoktan dünyaya açılmış.

Eline bu kitabı neden aldığını bilmiyorum. Belki bir arkadaşın tavsiye etti. Belki bir kitapçıda kızıl-kahve kapağı gözüne çarptı. Belki üçlemenin diğer iki cildini okudun ve üçüncüyü merak ettin. Belki de bir şeyler içten içe seni çağırırdı: “Bana bak,” dedi bu kitap sana, “seninle konuşacağım.” Sen de geldin.

1. Cilt ve 2. Cildi okumuş olabilirsin; olmayabilirsin. İkisi de önemli değil. Çünkü bu cilt kendi başına ayakta durur. Ama şunu bilmen gerek: Burada anlatılanların hepsi öncekinin üstüne bina edilmiştir. *Ahlak boşluktan çıkmaz; imanın kökünde, ibadetin gövdesinde çiçek açar.* Eğer diğer iki cildi okumadıysan, zaman zaman “*Bu nereden geliyor?*” diye sorabilirsin. Cevap orada yatıyor.

Şimdi seninle dürüst bir anlaşma yapmak istiyorum. Ben seninle açık

ve dürüst olacağım; sen de benimle... Ben sana hakikati anlatacağım; bazen sert, bazen yumuşak. Sen de kalbini açık tutacaksın; savunmaya geçmeden, kaçmadan, yargılamadan. Anlaşma tamam mı? Tamamsa, devam edelim.

“Güzel ahlakı tamamlamak”

Peygamberimizin (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bir hadisi vardır; bu cildin kalbidir. Kısa bir cümle; ama içinde bir medeniyet saklı. Hadis şöyle:

“Ben ancak güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim.”

Bu hadiste derin bir incelik vardır. Peygamberimiz *“Ben ahlakı icat etmek için geldim”* demiyor. *“Tamamlamak için”* diyor. Yani insanın içinde zaten bir ahlak çekirdeği vardır; Rabbin ona fitratıyla birlikte yerleştirmiş-tir. Peygamber gelmeden önce de iyi insan vardı; dürüst insan vardı; cömert insan vardı. Hz. Ebu Bekir İslam öncesinde bile *“sıddık”* (dürüst) olarak tanınırdı. Hz. Ömer *adaleti* ile meşhurdu. Hz. Hatice iffetinden dolayı *“Tahire”* (temiz) diye çağırılırdı.

Ama ahlak eksikti. Bazı yerlerde çürük, bazı yerlerde eksik, bazı yerlerde ters dönmüş... Peygamberimiz o eksikleri tamamlamak için geldi. Kız çocuklarını diri diri gömen toplumu, kız çocuklarına şefkat eden topluma; köleliği doğal sayan zihni, köleyi azat etmeyi en büyük sevap sayan zihne; savaşta esirleri kılıçtan geçiren adeti, esirlere yemek verip okuma-yazma karşılığında azat eden usule dönüştürdü. *Ahlak vardı; ama şimdi kemale erdi.*

Bu hadis bize şunu söylüyor: İslam sana yabancı bir ahlak dayatmıyor. Senin içinde olanı ortaya çıkarıyor; düzeltiyor; tamamlıyor. Müslüman olmak, kendini kaybetmek değildir; kendini bulmaktır. Asıl sen, fitratındaki sendir; ve ahlak o asıl sene ulaşmanın yoludur.

Üçlemenin hikayesi: Kod, ekran, karakter

Bu üçleme niye bu sıra ile yazıldı? Önce iman, sonra ibadet, sonra ahlak. Başka bir sıra olabilir miydi? Hayır; bu sıra, insanın yapılış sırasıdır.

Bir uygulama düşün; bilgisayarında veya telefonunda. Üç katmandan oluşur. ***Birinci katman*** kodudur; ekranda görünmez, ama her şey ona bağlıdır. Kod çalışmazsa hiçbir şey çalışmaz. ***İkinci katman*** arayüzdür; kullanıcının gördüğü, tıkladığı, bastığı ekran. ***Üçüncü katman*** ise kullanıcı

deneyimidir; uygulama kullanıldığında nasıl hissettirdiği, neyi çözdüğü, karakterin nereye götürdüğü.

İman kodudur. Görünmez; ama her şeyin temelidir. Bir insanın Allah’a, ahirete, peygambere ne kadar inandığı; onun her eyleminin arka planında çalışan yazılımdır. Kodu bozuksa, ekran ne kadar güzel olursa olsun sistem çöker.

İbadet arayüzdür. Namaz, oruç, zekat, hac; bunlar imanın gözle görünür halidir. Sen de başkaları da görür. Ekranın rengi, düzeni, hızı... Ama arayüz işletim sistemi olmadan tek başına çalışmaz; kodsuz bir ekran gösterimi sadece bir cam parçasıdır.

Ahlak ise karakterdir. Uygulamanın insanı nereye götürdüğü; kendisini kullanan insana ne yaptığı... Telefonu iyi bir insan yapıyor mu seni, kötü bir insan mı? Daha merhametli, daha adaletli, daha dürüst bir insan mı; yoksa daha bencil, daha hırslı, daha tükenmiş bir insan mı? Ahlak, iman ve ibadetin senin karakterine ne yaptığıdır.

Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) **“Ümmetim için en çok korktuğum şey; yaptıkları ibadetler fayda vermeyen, kötü ahlaklı alimlerdir”** diye buyurmuş. Demek ki iman ve ibadet tek başına yetmiyor; karakter şart. İşte bu cilt o karakter katmanıyla ilgilidir.

Bu cildin derdi: Müslümanlığın görünmez tarafı

Bu cildin bir derdi vardır; saklamak istemem. Modern Müslümanın, özellikle genç Müslümanın, iyi bildiği ama az yaşadığı bir alan vardır: Ahlak. Namazı kılar, orucu tutar; ama annesine bağırır. Camiye gider; ama komşusunu tanımaz. Kur’an okur; ama iş yerinde hile yapar. Sakal bırakır veya başörtüsü takar; ama kul hakkına girer. Bu ayrışma modern Müslümanın en büyük yarasıdır.

Kur’an’da bir süre vardır; bu yarayı tam anlamıyla teşhir eder. Ma’un Suresi. Yedi ayettir; kısacıktır. Ama bir turnusol kağıdı gibi işler.

“Dini yalanlayanı gördün mü? İşte o, öksüzü itip kakar. Yoksulu doyurmaya teşvik etmez. Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki onlar namazlarından habersizdirler. Onlar gösteriş yapanlardır. Ve ufak bir yardımı bile esirgerler.” (Ma’un Suresi, 1-7)

Dikkat et: Sure “Namaz kılanlara yazıklar olsun” diyor. Yani namaz kıl-

mak tek başına yetmiyor. Kimdir bu “*namaz kılanlar*”? Öksüzü iten, yoksulu görmeyen, gösteriş yapan, ufak yardımı bile esirgeyen... Dikkat! Namaz kılıyorlar, ama dini yalanlıyorlar. Nasıl? Çünkü dinin karakterini kuramamışlar. Namazı var, ahlakı yok.

Bu süre sana ve bana aynasını tutuyor. “*Ben namaz kılıyorum, ben iyi bir Müslümanım*” diye rahatlayamıyoruz; asıl soru: “*Namazım beni nasıl bir insan yapıyor?*” Eğer öksüzü itip kakıyorsam, yoksulu umursamıyorsam, gösteriş için yaşıyorsam, en ufak yardımı bile kıskanıyorsam; namazım var ama ahlakım yok. Bu ürkütücüdür; ama bilinmesi gereklidir.

İşte bu cilt o görünmez tarafla ilgilidir. Seninle ben, kendi namazımızın, orucumuzun, sakalımızın, başörtümüzün ötesine bakacağız. *Ne tür bir insanız? Kimle konuşurken nasıl davranıyoruz? Kime haksızlık ediyoruz? Nerede affediyoruz? Neyle övünüyoruz? Neye gıpta ediyoruz? Hangi gizli hasedimiz var; hangi gizli kibrimiz?* Bunları açacağız; ameliyat masasına yatıracamız.

Bu kitap kime yazıldı?

Bu kitap yedi farklı okuyucu için yazıldı. Hangisi sensin, kararı sen ver.

Birincisi: *Sadık ibadetli.* Namazını kılıyor, orucunu tutuyor, iyi bir Müslümansın. Ama bir şey eksik hissediyorsun. Anne-babanla problem var. İş yerinde huzursuzsun. Arkadaş ilişkilerinde tökezliyorsun. İbadetlerin seni neden bir “**karakter**”e dönüştürmüyor, merak ediyorsun. Bu kitap sana eksik halkayı verecek.

İkincisi: *Ahlaklı ama ibadetsiz.* Kendini iyi bir insan olarak görüyorsun; yardımseverim, dürüstüm, kimseye zarar vermiyorum, diyorsun. Ama namaz kılmıyorsun; oruç tutmuyorsun. “*Benim dinim kalbimde*” deyip rahatlıyorsun. Bu kitap sana neden bunun yetmediğini, niye biçim olmadan içerik de çürüdüğünü gösterecek.

Üçüncüsü: *Geçiş dönemindeki.* Yeni yeni dine dönüyorsun. Namaza başladın; alkolü bıraktın; farklı bir yola giriyorsun. Ama etrafın eskisi gibi; eski arkadaşların, eski ortamların, eski alışkanlıkların hep seni geri çekiyor. Bu kitap sana yeni bir çerçeve kuracak; hayatının diğer katmanlarını da dönüştürmen için.

Dördüncüsü: *Diaspora çocuğu.* Avrupada büyüdün; Hollanda, Almanya, Fransa, İngiltere... Üç kültür arasında sıkışmışsın: Türk kültürü, Avrupa

kültürü, İslam. Hangisi gerçek sen? Bu kitap sana bir yer açacak; üçü arasında savrulmadan kendi duruşunu kurman için.

Beşincisi: Şüpheli. İnanıp inanmadığından emin değilsin. Ailende Müslümansın; ama içinde binbir soru dönüyor. Okumayı arayış olarak yapıyorsun. Bu kitap sana dogmalar dayatmayacak; düşünceye davet edecek.

Altıncısı: Yaralı. Bir yarayla geliyorsun. Belki istismar yaşadın. Belki bir günahın seni yıllarca takip etti. Belki ailede bir kırılma var. Utançla yaşıyorsun; “Allah beni affeder mi?” diye soruyorsun. Bu kitap sana diyecek ki: Evet, affeder. Ve sana bir yol gösterecek.

Yedincisi: Öğretmen. Kendin bir gence bir şey anlatmaya çalışıyorsun; oğluna, kız kardeşine, öğrencine... Onlara söyleyebileceğin cümleler arıyorsun. Bu kitap sana o cümleleri verecek; hem de senin kendi imanını tazeleyecek.

Yedi tip... Sen hangisi olursan ol, bu kitap seninle konuşur. Her bölüm hem sana doğrudan hitap eder, hem de senin etrafındakiler hakkında bir fikir verir. Okurken notlar al; kenarlara yaz; kendi hikayeni ekle. Bu kitap senin rehberin olsun; senin kitabın olsun.

Son söz ve ahit

Takdimi bitirmeden önce, sana bir ahit vermek istiyorum. Ben yazar olarak, sen okur olarak; ikimizin arasında bir sözleşme olsun.

Birinci söz: Ben sana saygı duyacağım. Zekanı küçümsemeyeceğim. Sana çocukmuşsun gibi davranmayacağım. Sorunu yüzeysel geçmeyeceğim; derinine ineceğim. Modası geçmiş klişelerle yetinmeyeceğim. Gerçek meseleleri, gerçek cevaplarla; gerçek hayatı, gerçek örneklerle anlatacağım.

İkinci söz: Ben yargılamayacağım. Sen ne durumda olursan ol; kim olursan ol; neyi yaptıysan, neyi bıraktıysan... *Bu kitap yargı kürsüsü değil; şifa odasıdır.* Yaranı göster, örtme; ancak o zaman iyileşir. Utançla değil, umutla oku.

Üçüncü söz: Ben uygulanabilir olacağım. Soyut vaazlar değil; somut adımlar vereceğim. Bu haftanın, bu günün içinde yapabileceğin bir şey... Her bölüm bir eylem planıyla bitecek. Çünkü ahlak okunmaz; ahlak yaşanır.

Karşılığında senden iki şey istiyorum.

Birincisi: Dürüstlük. Kendine karşı dürüst ol. “Ben böyle değilim” diye kaçma; “Evet, ben bazen böyleyim” diyebilirsene, işte o an kitap seninle işe yaramaya başlar.

İkincisi: Sabır. Bu kitap bir haftada bitmez. Bir ayda bitmez. Günde bir bölüm, haftada bir kısım, altı ay... Altı ay sonra sen artık eski sen olmayacaksın. Ama bir gecede değil. Sabırla...

Anlaşma yapıldı mı? O halde sayfayı çevir; Giriş’le devam ediyoruz.

GİRİŞ

Ahlak Niye Önemli?

Kelimelerin kökü: “Hulk” ve “halk” aynı kök

Ahlak kelimesini günlük dilde sık kullanırız: “Ahlaklı adam”, “ahlaksız hareket”, “iş ahlakı”... Ama kelimenin altında ne yatar? Arapça kökenden bakınca incelikli bir sır çıkar: “Ahlak”, “hulk” kelimesinin çoğuludur. Hulk; “huy, mizaç, karakter, iç yapı” demektir.

İlginç olan şudur: “Hulk” ile “halk” (yaratma) aynı kökten gelir. Yani Arapçada yaratılış ile karakter kelimeleri ikiz kardeştir. Bu dil tesadüfı değildir; bir hakikate işaret eder. Rabbin seni yaratırken (halk), aynı zamanda sana bir karakter (hulk) de vermiştir. Bedenin yaratılışı ile ruhunun yaratılışı aynı elin işidir.

Demek ki ahlak bir ek özellik değildir; insan olmanın özüdür. Bedene bir kılıf gibi eklenen değil; bedenle birlikte dokunmuş bir ipliktir. Nasıl ki sağlıklı bir beden nefes almak, kan dolaşımı, kalp atışı gibi temel işlevleri düzgün yapıyorsa; sağlıklı bir ruh da merhamet, doğruluk, adalet gibi temel ahlaki işlevleri yerine getirir. Ahlaksız insan, sağlıksız ruhtur; nefes alamayan beden gibi.

Kur’anda Peygamberimize Rabbi şöyle buyurur:

“Sen büyük bir ahlak üzeresin.” Kalem Suresi, 4

Dikkat et: Allah, Peygamberini överken imanını değil, ibadeti değil, güzel

ahlakı önce söylüyor. Çünkü asıl testi geçen; ahlakı büyük olandır. İman zemini, ibadet gövdesi, ahlak ise çiçeğidir bu ağacın. Çiçek açmayan ağaç; belki yaşar, ama kimseye faydası olmaz.

“Güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim”

Takdimde geçen hadisi bir daha hatırlayalım; ama şimdi biraz daha derinine bakalım. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) niye geldi? Allah’ı anlatmak için, elbet. Namazı, orucu, zekatı öğretmek için, elbet. Ama kendi ağzından belirttiği bir maksat var: *“Güzel ahlakı tamamlamak.”*

Hadisin Arapça aslında bir kelime vardır; önemli. “Mekarim.” Tekili “mekrem” veya “kerem”; cömertlik, asalet, şeref demektir. Tam çevirisi şudur: *“Ben, ahlakın ulu ve asil örneklerini tamamlamak için gönderildim.”* Yani ufak tefek ahlak kurallarından bahsetmiyor; ahlakın en yüksek, en soylu biçiminden. Yüzeysel terbiye değil; karakterin kemali.

Niye “tamamlamak”? Çünkü önceki peygamberler de aynı işi yapıyordu. Hz. İbrahim misafirperverliği; Hz. Musa adaleti; Hz. İsa şefkati getirdi. Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) ise bütün bunları tek bir bütünde birleştirdi ve son halini verdi. İnsanlık ahlak yolunda koşan bir maratoncuysa; son fener taşıyıcısı O oldu.

Bu bize bir şey daha söyler: Ahlak, İslam’ın bir kısmı değildir; özüdür. **Namaz niçindir?** Ahlakı terbiye etmek için (*“Muhakkak ki namaz, kötülüklerden ve çirkin işlerden alıkoyar.”*, Ankebut Suresi, 45). **Oruç niçindir?** Ahlakı terbiye etmek için (*“Takvaya ermek için”*, Bakara Suresi, 183). **Zekat niçindir?** Ahlakı terbiye etmek için (cimrilikten, mal sevgisinden temizlenmek için). **Hac niçindir?** Ahlakı terbiye etmek için (kibirden, kavgacılıktan kurtulmak için).

İbadetler ahlak için araçtır; ahlak ise ibadetin meyvesi. Meyve vermeyen ağacın ibadeti boşa gider. Namazından, orucundan sonra daha merhametli, daha adaletli, daha sabırlı olmuyorsan; Kur’an bakmayı emrediyor: *“Namazına ne oldu?”* diye. Demek ki bir yerde bir eksiklik var. Girişte bunu onarmaya başlayacağız.

İman-ibadet-ahlak üçgeni

Takdimde Maûn Suresi’ni okuduk; ama şimdi satır satır bakalım. Yedi ayet; her ayet bir duvar taşı. Sure *“Dini yalanlayanı gördün mü?”* diye başlar. Sen hemen düşünürsün: *“Kim bu dini yalanlayan? Ateist mi? Kafir mi?”*

Ama beklenmedik bir sonuç gelir; namaz kılan bir insan.

Nasıl olur? Nasıl bir insan namaz kılar ve aynı zamanda dini yalanlar? Sure cevap verir: Eylemleri onun dini yalanladığını gösteriyor. Sözüyle kabul ediyor; ama eylemiyle reddediyor.

Birinci tezahür: “Yetimi itip kakar.” Yetim; sahipsiz, korumasız olan. Modern karşılığını düşün: İş bilmez çırak, yeni gelen göçmen, evlat edinilmiş çocuk, yaşlı komşu. Toplumda zayıf olan. Sure diyor ki: Dini gerçekten kabul eden, zayıfı itmez. İterse, dini dudakta kalmıştır.

İkinci tezahür: “Yoksulu doyurmaya teşvik etmez.” Dikkat; sadece “Doyurmaz” demiyor. “Teşvik de etmez.” Yani başkası doyuruyor olsa bile, o buna karşıdır. Konuşurken “Niye veriyorsun bedavaya, tembel bunlar, çalılsın” diyen insan. Bu da din yalanlamasıdır.

Sonra geliyor şaşırtıcı ayet: “Yazıklar olsun o namaz kılanlara.” Ya, ne oluyor? Namaz kılıyorlar; demek ki Müslüman. Ama yine de yazıklar olsun. Çünkü: “Namazlarından habersizler.” Yani mekanik, bilinçsiz, ruhsuz bir namaz. Ve: “Gösteriş yapanlardır.” Namazları insanlara içindir; Allah’a değil. Ve: “En ufak yardım bile esirgerler.” **Maûn** kelimesi aslında “Komşuya verilen tuz, maşrapa, kapacak” gibi en ufak eşyaları kastediyor. Yani cömertliğin eşliğindeki ufaklık iyilikler; onda bile cimri davranıyorlar.

Bu yedi ayet bir diyagramdır. İmanın olmadığı (dini yalanlamak) + ibadetin olduğu (namaz kılmak) + ahlakın olmadığı (yetim, yoksul, cömertlik alanında başarısız) kişi. Bu kişi dünyanın gözünde Müslümandır; ama Kur’an bakışında dini yalanlayanlardandır. Çünkü iman sadece dilde kalmıştır; ahlakta görünmüyor. Gerçek iman, ahlakta görünür. Gerçek namaz, ahlakta görünür. Aksi halde biçimdir; ruh yoktur.

İşte bu cildin özeti: Senin ibadetinin gerçekten iman olduğunu kanıtlayan şey ahlakındır. Sen namaz kıldığın için değil; namazın seni daha iyi bir insan yaptığı için Müslümansın. Oruç tuttuğun için değil; orucun seni daha şefkatli yaptığı için. Bu çok ciddi bir test. Ama bu test olmadan Müslümanlık sahte olabilir. Bunun farkında olmak bile büyük bir adımdır.

“Ateistler de ahlaklı” itirazına cevap

Yaygın bir itirazdır: “Ama birçok ateist, birçok gayrimüslim benim tanıdığım Müslümandan daha ahlaklıdır. Demek ki ahlak için dine gerek yok.” Bu itiraza ciddi cevap vermek gerek; geçiştiremeyiz.

Önce gerçeği kabul edelim: Evet, dünyada çok ahlaklı ateist var. Çok dürüst, çok yardımsever, çok çalışkan. Ve evet, dünyada çok ahlaksız Müslüman da var. Zalim, yalancı, sahtekar. Bunlar gerçek. Bunu inkar edemeyiz.

Ama soru şu: Bu ateistlerin ahlakı nereden geliyor? Birkaç cevap mümkün. **Birincisi;** onlar da Allah'ın fıtratla verdiği ahlak çekirdeğine sahipler. Allah, iman edenle etmeyen arasında fıtratı ayırmadı; herkese o çekirdeği verdi. “Ben ateistim” dese bile, ruhunda o çekirdek duruyor. Ahlakının kaynağı aslında gizlice Rabbidir; ama o bunu bilmiyor.

İkincisi; onlar bin beş yüz yıllık İslam'ın dolaylı etkisinden besleniyorlar. Avrupa'nın modern ahlak kavramlarının çoğu (insan hakları, kadın hakları, köleliğin kaldırılması, bilimsel merak) Müslüman filozoflar ve alimler yoluyla Batı'ya geçmiştir. Bir ateist, farkında olmadan İslam'ın meyvesini yiyor olabilir; ağacı reddetse bile.

Üçüncüsü; ve en önemlisi; ahlakın kaynağı sorunu. Ateist niye ahlaklı olsun? Mantıksal olarak: Yok. Eğer evren tesadüfse, ölüm son ise, ödül ve ceza yoksa; kimse bakmadığında yalan söylemenin ne zararı var? Kimsenin farkına varmadığı bir haksızlığı yapmanın ne mahzuru var? Ateist için cevap yok. Dostoyevski'nin ünlü sözü: **“Tanrı yoksa her şey mubahtır.”**

Bir ateist size “Ben ahlaklıyım” dediğinde; sorun şudur: Bu onun rastlantısal bir tercihi, dayanaksız bir duygusu. Başka bir ateist gelir “Hayır, ben istediğimi yaparım” der; ona ne cevap vereceksiniz? Felsefi olarak aynı hakka sahiptir. Ateist ahlakı, çökmeye açıktır çünkü temelsizdir. Müslüman ahlakı ise kök salmıştır; çünkü Rabbine dayanır.

Dördüncüsü; test farkı. Gerçek ahlakın testi, kolaylık değil zorluktur. Herkes rahatken iyi insandır. Ama ateşin altında, kıtlıkta, zulüm altında, kimse görmezken, kaybedeceğin bir şey olduğunda; o an gerçek ahlak ortaya çıkar. **Tarihe bakınız:** En büyük ahlaksızlıklar seküler rejimler döneminde yapılmıştır. Stalin, Hitler, Pol Pot, Mao; hepsi dini dışlayan rejimlerdi. Yüz milyonlarca insan öldü. Dinin olmadığı yerde ahlak çöktü. Çünkü korkulacak kimse yoktu.

Sonuç olarak: Ahlaklı bir ateist vardır; ama onun ahlakı ya fıtrattandır (farkında olmadığı Allah'tan) ya da zayıf zeminler üzerine kurulmuştur; çoğu zaman bir krizde çöker. Müslüman ahlakı ise Allah'a bağlıdır; O'na hesap verme bilinciyle sürer. Sen görmesen bile O görür. Bu, ahlakın en sağlam temelidir.

Ahlakın üç boyutu: Allah'a, kendine, başkasına

Ahlak tek boyutlu değildir. Üç eksenidir; bu cilt de bu üç eksen işleyecektir.

Allah'a karşı ahlak: Şükür, takva, tevekkül, zikir, ihlas, niyet. Rabbine karşı nasıl davranıyorsun? Nimetlerini tanıyor musun? Yalnızken de O'nun yanında olduğunu biliyor musun? İbadetlerini gösteriş için mi, rıza için mi yapıyorsun? Bu eksen namaz, oruç gibi ibadet meselelerinde değil; iç dünyadadır. Bu cildin son kısımları (İhlas, muhabbetullah, istikamet) bu eksen işleyecek.

Kendine karşı ahlak: Nefsi terbiye, kibir-haset-öfke ile mücadele, bağımlılıklardan kurtulma, zaman yönetimi, bedeninin emaneti, zihnin sağlığı. Sana Rabbin bir emanet verdi: Bedenin, aklın, zamanın, ruhun. Bunu nasıl kullanıyorsun? Bu eksen günah psikolojisi, tövbe, kalp hastalıkları, bağım-lılık, psikolojik sağlamlık konularını kapsar.

Başkasına karşı ahlak: Kul hakkı, aile, komşuluk, arkadaşlık, iş, kariyer, ümmet. Etrafındaki insanlara karşı nasılsın? Anne-baban, kardeşlerin, komşun, iş arkadaşın, sokaktaki yabancı. Bu eksen en görünür olandır; ve Peygamberimizin üzerinde en çok durduğu alandır. “**Müflis**” hadisini hatırla: Mahşerde gelir, sevapları dağ gibidir; ama kul hakkı yüzünden sıfıra iner. Bu cildin büyük kısmı bu eksen işler.

Üç eksen de önemlidir; ve birbirini tamamlar. Allah'a karşı ahlaklı olmayan, kendine karşı ahlaklı olamaz (niye olsun, dayanağı yok). Kendine karşı ahlaklı olmayan, başkasına karşı ahlaklı olamaz (nefsine yenilen başkasına nasıl hakim olsun). Üçü birlikte yürür. Bu cildin yapısını kurarken bu mantığı koruduk; önce başkasıyla olan ilişkiler (çünkü en görünür ve en hızlı hesabı sorulandır), sonra kendinle olan iç mücadele, en son Rabbinle olan gizli bağ.

Bu cildi nasıl okuyacaksın?

Üç okuma yolu vardır; hangisi sana uygunsa onu seç.

Birinci yol: Sıralı okuma. Baştan sona, sırayla. Günde bir bölüm; altı ay. Bu en çok tavsiye edilen yoldur. Çünkü bölümler birbirini tamamlar. Kul hakkını anlamadan evlilik; ahlakın kaynaklarını anlamadan fütüvveti; günah psikolojisini anlamadan tövbeyi okuyamazsın. Sırayla git.

İkinci yol: Tematik okuma. Hayatında şu an bir mesele mi var? O konuya doğrudan git. Evlilik düşünüyorsan Bölüm 22'ye git. Bir bağımlılıkla mücadele ediyorsan Bölüm 12'ye. İş arıyorsan Bölüm 17'ye. Bu bölümler kendi başına ayakta durur. Sorununu çöz; sonra başa dön ve sıralı oku.

Üçüncü yol: Grup okuması. Bir arkadaş grubuyla, bir aile halkasıyla, bir sohbet çevresiyle. Her hafta bir bölüm; toplanın konuşun. Her bölüm sonunda “tartışma soruları” bulacaksınız; onlarla sohbeti yönet. Grup okuması bireysel okumadan çok daha etkilidir; bir bölümü birlikte işleyince, kalıcı oluyor.

Okuma yolun ne olursa olsun, üç şeyi ihmal etme.

Birincisi: Kalemin elinde olsun. Not al, çiz, altını çiz. Bu kitap sahibinin yazısıyla dolsun; ikinci el satılacak kitap değildir. Seninle birlikte büyüsün.

İkincisi: Eylem planını yap. Her bölümünün sonunda somut adımlar vardır. O hafta içinde en azından birini yap. Okumanın amacı okumak değil; uygulamaktır. “Kitap okuyan ama uygulamayan, menüyü okuyan ama yemek yemeyen aç a benzer” demiştik Cilt 1’de.

Üçüncüsü: Duayı ihmal etme. Her bölüm bittiğinde, kısa bir dua et. “Rabbim, bana gördüğümü anlama, anladığımı yaşama kuvveti ver.”

Bu dua, okumayı bilgiye,
bilgiyi hikmete,
hikmeti de karaktere dönüştürür.
Kitap senin için çalışmaz; sen onunla çalışırsın.

Allah'ın adıyla başlayalım.

Haydi ilk kısma: Helal-Haram Bilinci

I. KISIM

Helal-Haram Bilinci: Sınırların Hikmeti

Ahlakın ilk meydanı: Ne yenir, ne giyilir, nereye yaklaşılır, nerede durulur... Helal ile haram bir kısıtlama listesi değil; insan hayatını koruyan beş temel esas (*din, can, akıl, mal, nesil*) üzerine kurulmuş bütüncül bir sistemdir. Bu kısımda sınırın felsefesini, gıda fıkhnı, giyim ve tesettürün anlamını, mahremiyet ile cinsellik sınırlarını işleyeceğiz. Dört bölüm.

1. BÖLÜM

Helal ve Haram: Sınırın Hikmeti

Yeni bir şehirde araba sürdüğünü düşün. Yollar tanıdık değil, tabelalar başka dilde, trafik kuralları bazen farklı... Direksiyonda ilk on dakika, her şey bir tehdit gibi görünür. Kırmızı ışık, hız sınırı, tek yön işareti, dur levhası; hepsi birer kısıtlamadır.

İlk tepki şudur: “Niye bu kadar kural var? Özgürlüğüm nerede?”

Ama bir saat sonra fark edersin: Bu kurallar olmasa hiç kimse hayatta kalamazdı. Herkes istediği yere, istediği hızda gitseydi on dakika içinde büyük bir kaza olurdu. Kurallar seni kısıtlamıyor; aksine seni koruyor. Şaşırtıcı ama gerçek: Bu kurallar sayesinde daha hızlı, daha uzağa ve daha güvenle gidebiliyorsun. *Kurallar özgürlüğü yok etmez; onu mümkün kılar.*

Helal ve haram da tam olarak böyledir. Uzaktan bakınca bir kısıtlama listesi gibi görünür: “Şunu yeme, bunu içme, şuraya yaklaşma, bunu giyme...” Genç kuşak özellikle bu listeye tepkilidir; çünkü modern kültür ona sürekli şunu fısıldar: “*Sen özgürsün, istediğini yap, kimse seni kısıtlamasın!*” Böyle söyleyen kültür, aslında yolları çizgiden arındırmış, kuralları silmiş kargaşa dolu bir trafik sahnesi sunuyor. Sonuç ise kaza üstüne kazadır: Bağlılıklar, depresyon, çürümüş ilişkiler ve derin bir boşluk hissi... İşte bu bölümde, helal-haram sisteminin neden bir kısıtlama değil; insan hayatını koruyan güvenli bir çerçeve olduğunu ele alacağız.

Kavram anatomisi: Helal, haram, hikmet

Helal kelimesi Arapçada “çözölmüş, serbest bırakılmış” demektir. Haram ise “bağlanmış, kutsal olduğu için dokunulmaz kılınmış” anlamına gelir. Dikkat et; haram sadece basit bir yasak değildir, “kutsal bir korumaya alınmış” demektir. Mekke’ye “Harem-i Şerif” (kutsal ve korunmuş bölge) denmesi de aynı kökten gelir. İki kelime bir madalyonun iki yüzüdür: *Helal hayatın geniş ve serbest alanı, haram ise hayatın korunan kutsal çekirdektir.*

İslam’da temel kaide şudur: “Eşyada aslolan ibahadır (serbestliktir).” Yani yasaklar (haramlar) sayılabilir kadar azdır; serbest alan (helal) ise sonsuzdur. Allah sana yüz kapı açmış, sadece bir tanesine “Girme” demiştir. Bu yüzden haramların listesini öğrenmek bir Müslümanın işini kolaylaştırır; geri kalan her şey helal dairesindedir. Tersinden olsaydı, yani önce helaller sayılsaydı, hayat yaşanmaz hale gelirdi.

“Helal bellidir, haram bellidir. Bu ikisinin arasında insanların çoğunun bilmediğı şüpheli şeyler vardır. Şüpheli şeylerden sakınan dinini ve ırzını korumuş olur.” (Hadis-i Şerif, Buhari ve Müslim).

Bu hadis üçlü bir sınıflandırma kurar: Kesin helal, kesin haram ve aradaki şüpheli alan... Kesin olanı Allah ve Resülü belirtmiştir; kimse onu değiştiremez. Şüpheli alanı ise takva sahipleri terk eder, tedbirli olanlar iki sınıfa da bulaşmaz. İlerleyen kısımlarda bu konuyu detaylıca işleyeceğiz.

Beş hikmet eksenı: Makasıdü’ş-şeria

Haramlar keyfi midir? Allah bunları rastgele mi koymuştur? İslam alimleri bu soruyu yüzyıllar boyunca incelemişlerdir. Özellikle İmam Gazali ve Şatıbi gibi usul alimleri, haramların ardındaki hikmetleri sistemleştirmiştir. Sonuçta “makasıdü’ş-şeria” yani “şeriatın maksatları” kavramı ortaya çıkmıştır. Her haram, beş temel eksenin en az birini korumak içindir:

◆ **Dinin korunması (hıfzu’d-din):** İrtidat (dinden dönme), şirk ve sihir gibi yasaklar... Çünkü dinin olmadığı bir hayat, pusulası olmayan bir gemi gibidir.

◆ **Canın korunması (hıfzu’n-nefs):** Cinayet, intihar ve sağlığa zarar veren her türlü yasak... Can Allah’ın emanetidir; kendi canımız dahil kimse-nin ona zarar verme hakkı yoktur.

◆ **Aklın korunması (hıfzu'l-akl):** Alkol, uyuşturucu ve akli bulandıran her türlü madde... Akıl, insanı diğer canlılardan ayıran en temel özelliktir; onu kaybeden kim olursa olsun insanlık çizgisinden aşağı düşer.

◆ **Malın korunması (hıfzu'l-mal):** Hırsızlık, dolandırıcılık, faiz ve rüşvet... Mal emekle kazanılır; haksız yollarla elde edilen kazanç, toplumun dokusunu çürütür.

◆ **Neslin korunması (hıfzu'n-nesl):** Zina, cinsel sapkınlıklar, çocuk istismarı ve iffeti bozan her türlü eylem... Nesil çökerse toplum çöker; nesil, Allah'ın kurduğu toplumsal yapının temelidir.

Her haramın arkasında bu beş eksenini ara; birini, hatta bazen birkaçını birden koruduğunu göreceksin. Domuz eti? Canı ve akli (sağlık ve karakter)... Zina? Nesli... Faiz? Malı... Alkol? Akli ve ardından canı... Yalan? Malı ve canı... İftira? İffeti ve neslin güvenliğini... Allah keyfi yasaklar koymaz; insanın beş temel ihtiyacını koruma altına alır.

Trafik ışığı: Beş dereceli sistem

İslam, davranışları sadece “helal” ve “haram” diye ikiye ayırmaz. Beş dereceli bir değerlendirme sistemi vardır; bunu bir trafik ışığı gibi düşünebilirsin:

◆ **Farz (Yeşil ışık - Mecburi):** Yapılmazsa büyük günah doğurur: Namaz, oruç, anne-baba hakkı... Yapmaman için geçerli hiçbir mazeret yoktur.

◆ **Vacip (Koyu yeşil):** Farza yakın sorumluluklardır: Vitir namazı, kurban, fitır sadakası... Hanefi mezhebinde terk eden günah işler ama sorumluluğu farz kadar ağırdır.

◆ **Sünnet / Müstehap (Mavi ışık - Tavsiye edilen):** Peygamberimizin yaptığı ve teşvik ettiği davranışlardır; yaparsan sevap kazanırsın, yapmadığında günahı yoktur: İkindinin ilk dört rekâtı, misvak kullanmak...

◆ **Mubah (Sarı ışık - Serbest):** Yapılması da yapılmaması da günah ya da sevap oluşturmeyen alanlardır: Yemek seçimi, renk tercihi, meslek seçimi... Hayatın büyük kısmı bu alandadır.

◆ **Mekruh (Turuncu ışık - İstenmeyen):** Yapılması hoş görülmez ama doğrudan haram da değildir: Uyumadan önce ağır yemek yemek, ibadet sırasında lüzumsuz esnemek... Yapıldığında günah yazılmaz ancak sevap

kaybına yol açar.

◆ **Haram (Kırmızı ışıık - Yasak):** Yapıldığında günah işlenmiş olur; ahirette hesabı vardır: Domuz eti, alkol, zina, faiz, gıybet, kul hakkı...

Bu sistem insana geniş bir alan sunar. Sadece farzlar ve haramlar arasına sıkışmazsın; hayat alanı oldukça geniştir. İslam insana imkansız sorumluluklar yüklemmez; sadece sınırları aşmamanı ister. *Farzları yerine getir, haramlardan kaçın; aradaki alan serbesttir.* Sünnet ve müstehap senin manevi derecenı artırır; cennetin üst katlarını açar. Mekruh ise manevi hayatını biraz sönükleştirir ama tamamen yıkmaz.

Güvenlik duvarı metaforu: Haramın koruyuculuğu

Dijital bir cihazın güvenlik duvarı (firewall) vardır. Güvenlik duvarı dışarıdan gelen veri trafiğini inceler; zararlı olanı engeller, güvenli olanı içeri alır. *Güvenlik duvarı olmasa ne olur?* Virüsler, zararlı yazılımlar ve truva atları sisteme sızar. Cihazın önce yavaşlar, sonra çöker, sonunda tamamen kilitlenir.

Haram listesi, ruhunun güvenlik duvarıdır. Dış dünyadan sana ulaşan “içerik trafiğini” inceler; hangisi zarar verir, hangisi faydalıdır, hangisini içeri almalısın, hangisini engellemelisin... Güvenlik duvarını kapatırsan başta “özgür” hissedersin, her şey içeri akar. Ama zamanla ruhun ağırlaşır, çöker ve kilitlenir. Bağımlılıklar, anlamsızlık hissi, depresyon ve derin bir boşluk... Modern gençliğin en yaygın krizlerinin çoğu, işte bu güvenlik duvarının devre dışı bırakılmasıyla ilgilidir.

Güvenlik duvarı ayarı dengeli olmalıdır; çok gevşek olursa virüsler sızar, çok sıkı olursa meşru içerikler de engellenir. İslam’ın helal-haram dengesi, Allah’ın insan için tasarladığı en ideal güvenlik duvarıdır. Sen bu ayarlarla oynama; onu olduğu gibi kullan. Çünkü sen kullanıcısın, Allah ise yaratıcıdır. Kendi güvenlik duvarını kendin oluşturmaya çalışırsan ya zararlı yazılımlara kapı açarsın ya da hayatını lüzumsuz yere daraltırsın. Yaratıcının belirlediği ayarlara güven.

Şüphe alanı: İhtiyat mı, vesvese mi?

Hadis-i şerifte şöyle buyruluyordu: *“Helal bellidir, haram bellidir; aralarında şüpheli şeyler vardır.”* Peki modern hayatta şüpheli olan nedir? Pek çok şey... Kripto para bir yatırım mıdır, yoksa kumar mıdır? Ambalajlı bir

gıdanın jelatin kaynağı domuz mudur, sığır mıdır? Bu restoranın etinin helal kesim olduğunu nereden bileceğim? Dijital bir içeriği paylaşmak lehime midir, aleyhime midir?

Peygamberimiz şüpheli durumlarda iki yol göstermiştir. **Birincisi:** Bilen birine sor. Alimler ve uzmanlar bu yüzden vardır. **İkincisi:** Güvenilir bir bilgiye ulaşamazsan ihtiyatlı olanı seç; şüpheli olandan uzak dur. “*Seni şüpheye düşüreni bırak, şüpheye düşürmeyene yönel*” buyurmuştur (Tirmizi).

Ama dikkat et: İhtiyat ile vesvese tamamen farklıdır. İhtiyat, gerçek bir belirsizlik anında geri çekilmektir. Vesvese ise şeytanın seni her şeyden şüpheye düşürerek dini yaşanmaz hale getirmesidir: “Abdestim bozuldu mu acaba, bir daha alayım... Elbiseme kir bulaştı mı acaba, yıkayayım... Yediğim çikolatada alkol var mıydı acaba?” Bu sorular nadiren soruluyorsa **ihhtiyat**; sürekli tekrarlanıyorsa vesvesedir. Vesveseli insan dinden değil, kendi zihnindeki kuruntulardan bunalır. Alimler vesveseyi bir zihin rahatsızlığı kabul eder ve tedavi edilmesini tavsiye ederler: Dini kurallara güven, sürekli şüpheye kapılma.

İhtiyat ile vesveseyi nasıl ayırt edeceksin? İhtiyat, nadir görülen ve geçici bir duruştur; konunun uzmanına sorulur, cevap alınır ve mesele kapanır. Vesvese ise sürekli, takıntılı ve hayatı kilitleyen bir süreçtir; cevap alınsa bile zihin rahatlamaz, yeni bir şüphe doğar. İhtiyat takvadan, vesvese ise vesvese kaynağı düşüncelerden gelir. *İhtiyat seni dine yaklaştırır, vesvese dinden uzaklaştırır.*

Kültürel helal ile dini helal arasındaki fark

Bir eyleme “ayıp” denmesi ile “haram” denmesi aynı şey değildir. Bu ayrımı bilmeyen genç çoğu zaman ya dini gelenekle karıştırıp gereksiz yere bunalır ya da kültürel kalıpları yıkarken dini sınırları da savurup atar.

Örnek: Bizim kültürümüzde “*Erkek ağlamaz*” denir; bu bir ayıp sayılır. Ama dinen erkeğin ağlamasında hiçbir mahzur yoktur; Peygamberimiz evladı vefat ettiğinde ağlamış, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer de duygulandıklarında gözyaşı dökmüşlerdir. Demek ki bu kültürel bir kabuldür, dini bir kural değildir. Biri çıkıp “*Erkeğin ağlaması haramdır*” derse bu bilgiyi düzeltmek gerekir.

Tersi de mümkündür: Bazı şeyler kültürel olarak normal karşılanır ama dinen haramdır. Örneğin bir arkadaşının arkasından takılmak... Kültürde